

Εισαγωγή

Στη διάρκεια του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου η Θεσσαλονίκη μετατρέπεται σε μεγάλο κέντρο ανεφοδιασμού των δυνάμεων της Entente για τις πολεμικές επιχειρήσεις στην περιοχή. Το ελληνικό κράτος παρέμενε επίσημα ουδέτερο, αλλά ο Ε. Βενιζέλος είχε πεισθεί για την αναγκαιότητα εισόδου της Ελλάδας στον πόλεμο στο πλευρό της Entente. Πίστευε ότι ήταν μια ενέργεια που θα βοηθούσε στην ολοκλήρωση της Μεγάλης Ιδέας και, με αφορμή την υποστήριξη της Σερβίας, έδωσε την άδεια στους συμμάχους, τον Οκτώβριο του 1915, να χρησιμοποιήσουν τη Θεσσαλονίκη ως βάση των πολεμικών τους επιχειρήσεων.

Μετά τη συντριβή της Σερβίας, η οποία δεν στάθηκε δυνατόν να αποφευχθεί, το ζήτημα ήταν αν ο στρατός της Entente θα υποχωρούσε ή θα προσπαθούσε να αντισταθεί στη γερμανο-βουλγαρική προέλαση. Η διάσταση απόψεων και οι εβδομάδες που είχαν σπαταληθεί σε άκαρπες συζητήσεις μείωναν τα πλεονεκτήματα των συμμάχων ενισχύοντας το γόητρο του εχθρού. Τελικά, με πρωτοβουλία της γαλλικής διοίκησης τέθηκε τέλος σ' αυτήν την αβεβαιότητα και οδήγησε την Αγγλία, διστακτική ακόμα, στον δρόμο μιας δυναμικής και ταχείας δράσης. Αντί να εκκενώσουν τη Θεσσαλονίκη, οι σύμμαχοι εγκαθίστανται εκεί μόνιμα. Μια αέναη εισροή ανδρών και πυρομαχικών έκαναν την πόλη απόρθητη.

«Η μεθοδικότητα, η επαγρύπνηση και η ενεργητικότητα του στρατηγού Sarrail απομάκρυναν από αυτήν, όσο ήταν δυνατόν, κάθε στοιχείο εχθρικό ή ύποπτο. Η παλιά ελληνική-τουρκική μητρόπολη έγινε ανεξάρτητα από τη θέλησή της ένας τόπος φιλοξενίας γι' αυτούς»⁴.

Στις αρχές του 1916 έχουν ήδη αποβιβασθεί 125.000 Γάλλοι και 100.000 Βρετανοί στρατιώτες και ιδρύουν το γνωστό ως περιχαρακωμένο στρατόπεδο της Θεσσαλονίκης.

Στη Θεσσαλονίκη, ύστερα από βομβαρδισμούς γερμανικών αεροπλάνων, συλλαμβάνονται στις 31 Δεκεμβρίου 1915 οι πρόξενοι των Κεντρικών Δυνάμεων⁵. Τον Μάιο του 1916 Γερμανοί και Βούλγαροι καταλαμβάνουν τμήματα της ανατολικής Μακεδονίας. Η κυβέρνηση Σκουλούδη, που είχε αναλάβει την εξουσία μετά τον εξαναγκασμό σε παραίτηση του Ε. Βενιζέλου, υποχωρεί χωρίς αντίσταση. Οι σύμμαχοι αντιδρούν έντονα, και τον Ιούνιο του 1916 ο επικεφαλής της Στρατιάς της Ανατολής Γάλλος στρατηγός Sarrail κηρύσσει στρατιωτικό νόμο στην περιοχή της Θεσσαλονίκης. Λίγους μήνες αργότερα ξεσπά το Κίνημα της Εθνικής Άμυνας με στόχο τη διαφύλαξη της ελληνικής κυριαρχίας στην περιοχή. Ο Βενιζέλος αναλαμβάνει την ηγεσία του κινήματος και σχηματίζει κυβέρνηση με συνεργάτες τους Παύλο Κουντουριώτη και Παν. Δαγκλή. Η προσωρινή κυβέρνηση φθάνει στη Θεσσαλονίκη στις 9 Οκτωβρίου 1916, αναγνωρίζεται από τους συμμάχους και σύντομα τίθενται οι βάσεις για τη δημιουργία στρατού. Οι συμμαχικές δυνάμεις υποστηρίζουν οικονομικά την προσπάθεια αυτή και συμβάλλουν στην εκπαίδευση και τον εξοπλισμό των δυνάμεων της Εθνικής Άμυνας.

Στις αρχές του 1917, στους 334.000 άνδρες των συμμαχικών δυνάμεων στον βαλκανικό πόλεμο

4. "La Vie Française en Orient", *Les Annales Politiques et Littéraires*, No 1717, 21.5.1916, 581.

5. Ιδιαίτερα εντυπωσιακή ήταν η εμφάνιση του Ζέπελιν στον ουρανό της Θεσσαλονίκης, το οποίο ύστερα από δύο επιθέσεις στην πόλη με θύματα και ζημιές στις αρχές του 1916 καταρρίφθηκε από τους συμμάχους τον Μάιο του 1916 και ο σκελετός του, αφού συναρμολογήθηκε, εκτέθηκε στην πλατεία του Λευκού Πύργου.

← 4 Καθημερινή ζωή στο περιχαρακωμένο στρατόπεδο της Θεσσαλονίκης.

προστίθενται και 60.000 του στρατού της Εθνικής Άμυνας. Καθώς κανείς από τους αντιπάλους δεν παίρνει πρωτοβουλία γενικής επίθεσης, οι συγκρούσεις παίρνουν τη μορφή πολέμου θέσεων, και οι σύμμαχοι συνεχίζουν την αμυντική τακτική που είχε ως στόχο την υπεράσπιση του περιχαρακωμένου στρατοπέδου της Θεσσαλονίκης.

«Όλοι τους από τον πιο ταπεινό ως τον πιο μεγάλο υπήρξαν υπηρέτες της ίδιας νίκης. Στα πλημμυρισμένα χαρακώματα της πεδιάδας του Μοναστηρίου, στις παγωμένες ή τις πυρωμένες απόκρημνες κορυφές της περιοχής, ριγώντας από τις ριπές του Βαρδάρη ή τον ελώδη πυρετό, αγνοώντας την άνεση των στρατοπέδων στα μετόπισθεν και την ξεγνοιασιά των αδειών, επιβάλλοντας –παρά την έλλειψη ανθρώπινου δυναμικού και πολεμοφοδίων και την απουσία του πυροβολικού– τη θέλησή τους στον εχθρό, νικώντας εκτός από τους Βούλγαρους και τη μακεδονική ύπαιθρο, μην αφήνοντας το τουφέκι παρά για να πιάσουν το φτυάρι, μην απολαμβάνοντας καμία ανάπαυση παρά αυτή των σκαπανέων, αποξηραίνοντας έλη, σκάβοντας πηγάδια, ανοίγοντας δρόμους, ήταν αυτοί τους οποίους οι δημοσιογράφοι τόλμησαν να αποκαλέσουν χλευαστικά “κηπουρούς του Sarrail”⁶».

Τον Ιούνιο του 1917 ο βασιλιάς Κωνσταντίνος ύστερα από τελεσίγραφο των δυνάμεων της Entente εκθρονίζεται, ως αποτέλεσμα της εχθρικής του πολιτικής απέναντί της, και ο Ε. Βενιζέλος επανέρχεται στην εξουσία. Η είσοδος της Ελλάδας στον πόλεμο είναι πλέον γεγονός. Στο μεταξύ η κατάσταση στο μέτωπο παραμένει στάσιμη ως τον Ιούνιο του 1918, οπότε τη διοίκηση των συμμαχικών δυνάμεων αναλαμβάνει ο Franchet d’Espèrey, ο διορισμός του οποίου συνδυάστηκε με την ανάληψη επιθετικής δραστηριότητας στα Βαλκάνια. Στις 15 Σεπτεμβρίου εκδηλώνεται γενική επίθεση, στις 19 επιτυγχάνεται διάσπαση του γερμανοβουλγαρικού μετώπου, ενώ στις 29 Σεπτεμβρίου και 30 Οκτωβρίου αντίστοιχα υπογράφουν ανακωχή η Βουλγαρία και η Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Τα γεγονότα αυτά περιγράφει έμμετρα και με γλαφυρό τρόπο ένας από τους συντάκτες της εφημερίδας *Balkan News* σε κείμενό του με τίτλο “Salonique” σχολιάζοντας στο τέλος αρκετά καυστικά τη διστακτική πολιτική των ελληνικών κυβερνήσεων για τη συμπάραταξη της χώρας στο πλευρό της Entente⁷.

6. J. Ancel, *Les travaux et les jours de l’armée d’Orient 1915-1918*, Bossard, Paris, 1921, 9.

7. G.A.F., “Salonique”, *The Balkan News*, 22.3.1916.

SALONIQUE

*There's a little place out East,
Called Salonique,
Where they're sending British
Tommys
Every week.
When you view it from the sea,
It's a fine sight, I'll agree,
And you think you'll have a spree
At Salonique.*

*When you're dumped upon the quay
At Salonique.
And the smell that meets you there.
Seems to speak,
You begin to feel quite glum,
And to wish you hadn't come,
For there's every kind of hum
At Salonique.*

*There are nations not a few,
At Salonique.
But at present it belongs to
Mister Greek.
He's a wily sort of Guy,
Doesn't want to fight, for why?
Perhaps his like the Yankees, shy,
So to speak.*

*The languages you hear
At Salonique.
Are as many as the hours
In a week
And if Tommy only knew,
Just the swear words of a few,
The air would soon turn blue
At Salonique*

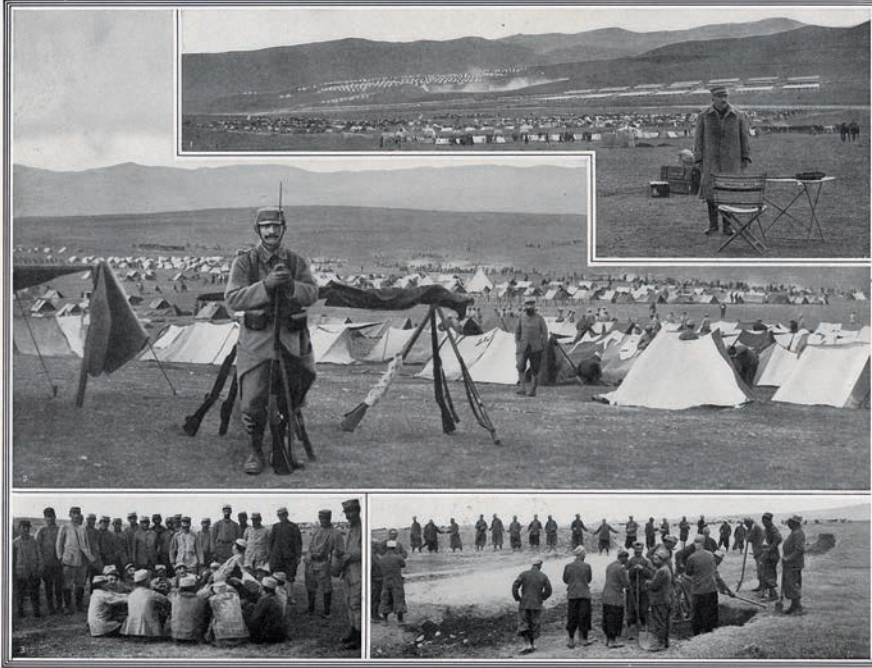
*There are lots of little camps
Round Salonique.
Filled with French and British Tommys
Hard as teak.
And the Kaiser and his pack,
Will find when we attack,
There's a nut he cannot crack
At Salonique.*

*For the General in Command
At Salonique.
Is at scrapping on the mountains,
Just Unique.
And with General Sarrail,
In the lead we cannot fail,
We will twist the Kaiser's tail
at Salonique.*

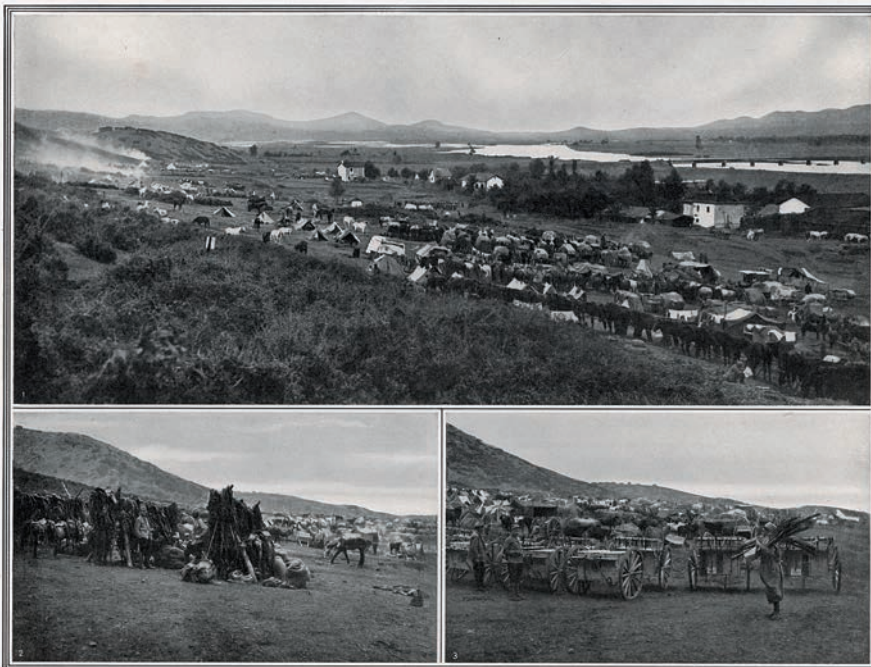
*Just a word or two in closing
Mister Greek.
You have treated us as guests
At Salonique.
And if you regret, we came,
And our views are not the same,
Well, it isn't you we blame.
Mister Greek.*

*If you want to stay a Neutral
Mild and meek.
That is your affair, not ours
Mister Greek.*

*But whatever you're about,
We know you'll help to shout,
When we've wiped the Germans out
At Salonique.*

Aux abords de Salonique : 1. Le camp de Zeitenik (au fond, le camp anglais). — 2. La garde du drapeau. — 3. Les jeux des soldats. — 4. L'aménagement du camp.

A Stroumitza : 1. Le camp français. — 2 et 3. Les campements des zouaves et du train.

5-6 Σκηνές από το περιχαρακωμένο στρατόπεδο όπως παρουσιάζονται στην έκδοση *Les Alliés à Salonique* (ά.χ.).

7 Η παρουσία του συμμαχικού στρατού στην περιοχή του Τελωνείου.

8 Ο επικεφαλής των συμμαχικών δυνάμεων στρατηγός Μ. Sarrail επιθεωρεί στρατιώτες που μόλις αποβίβστηκαν, *The Graphic* (26.8.2016).